

Nederlandse familienamen in het buitenland
Van noord en zuid, van toen en nu

Opgedragen aan Jan Spendel uit Oudewater, die op 23 oktober 1741 als konstabelsmaat op het schip Drechterland uitvoer naar Batavia (Nederlandsch Indië). Hij zorgde met andere maten van de konstabel voor het geschut en de munitie op het schip. Kanonnen moesten goed vastgebonden zijn. Het kruit in de vaten keerde hij regelmatig om, om klontering tegen te gaan. Als konstabelsmaat werd hij ook ingezet voor het beheer en onderhoud van handwapens, kardoezen, lepels, wissers, handgranaten, stinkpotten, musketten, roers, pistolen en degens. Jan Spendel stierf ver weg van huis, in Azië, op zondag 18 augustus 1743. Hij is een van de vele VOC-mannen die Nederland nooit meer terugzagen.

Bron: Nationaal Archief VOC-opvarenden en www.vocsite.nl

Inhoud

Voorwoord 9

Nederlanders zitten en zaten overal 11

De Verenigde Staten van Amerika 18

Canada 45

Engeland 52

Schotland 61

Wales 63

Ierland 66

België 69

Duitsland 76

Roemenië (Transsylvanië) 89

Frankrijk 92

Italië 100

Spanje 106

Portugal 112

Polen 113

Denemarken 118

Zweden 122

Noorwegen 125

Rusland 128

Siberië 139

Mexico (Nieuw-Spanje) 141

Guatemala (Verapaz, Santo-Tomas) 144

Brazilië (Nieuw Holland) 146

Argentinië 153
Chili 158
Suriname 161
Guyana (Nederlands-Guiana) 170
Cayenne (Nederlandse kolonie) 176
Nederlandse Antillen 180
Tobago (Nieuw Walcheren) 183
Maagdeneilanden (Jost Van Dyke) 185

Marokko 188
Canarische Eilanden 192
Azoren (Vlaamse eilanden) 194
Arguin (eiland bij Mauritanië) 196
Goeree (Senegal) 198
Sint-Thomé (São Tomé) 200
Mourée (Ghana) 203
Accra (Ghana) 205
Elmina (Ghana) 207
Loango-Angola en Congo kust 225
Congo-Kinshasa (Belgisch Congo) 226
Zuid-Afrika 233
Namibië/West-Afrika 245
Mauritius 247

Perzië 249
India en Bangladesh 253
Sri Lanka (Ceylon) 260
Myanmar (Birma, Arakan) 265
Thailand (Siam) 267
Maleisië (Malakka) 271
Indonesië (Nederlands-Indië) 275
Nederlands Nieuw-Guinea 294

Japan 296
Taiwan (Formosa) 304
China (Kanton, Macao, Pescadores) 308
Tonquin (Vietnam) 312

Australië 314
Nieuw-Zeeland 319

Turkije 325
Israël 327

Nederlandse mennonieten in 50 landen 329

Nederlandse familienamen in Nederland 341

Gebruikte literatuur, video en internet 375

Biografie 409

Voorwoord

Een boek over de Zuid- en Noord-Nederlandse diaspora van familienamen in het buitenland of buiten de taalgrens is nog nooit geschreven. Het moest er eens van komen. Wel trof ik her en der in allerlei boeken en artikelen (ook op het internet) informatie over dit onderwerp aan. Ik heb daar dankbaar gebruik van gemaakt. Van kritiekloos overnemen is geen sprake. Door informatie uit verschillende bronnen te raadplegen en te vergelijken, vergrootte ik het waarheidsgehalte en de betrouwbaarheid daarvan.

Ik richt mij in dit boek op het onderwerp Nederlandse familienamen en de voorlopers daarvan, zoals de vadersnamen (patroniemen) en de oude bij- of toenamen. De verspreiding van Nederlandse familienamen over de hele wereld is nauw verbonden met de migratie- en koloniale geschiedenis van de lage Nederlanden. En vanwege die geschiedenis ontkom ik er zo nu en dan niet aan om ook de achternaam van Nederlanders te vermelden met een buitenlandse familienaam of die van een buitenlander in Nederlandse dienst. De Vereenigde Oostindische Compagnie was immers een multinational met vele buitenlanders op de loonlijst.

Per land of gebied ga ik in op de geschiedenis van de Nederlandse passanten en immigranten en ik noem hun achternamen en die van hun aangetroffen nageslacht.

In het laatste hoofdstuk sta ik even stil bij de typisch Nederlandse familienamen in Nederland. Het zijn uiteraard dezelfde namen als die we net over de grens of in verre landen en oorden aantreffen.

Zo nu en dan veroorloof ik mij een uitstapje naar andere culturele sporen van Nederlandse aanwezigheid in het buitenland, zoals plaatsnamen of woorden uit onze taal.

Voor het leesgemak gebruik ik in dit boek de naam Nederland voor alle historische benamingen die ons land heeft gekend vanaf de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (Provinciën), met uitzondering van het Nederland van koning Willem I met België en Luxemburg erbij. Nee, dan is Nederland uitsluitend het noordelijk deel ervan. Het is alleen het deel van het huidige grondgebied in Europa dat tot het conglomeraat van de Habsburgse Nederlanden behoorde. Maar wanneer ik het heb over de Lage Landen, dan reken ik daartoe Nederland (inclusief Zeeuws-Vlaanderen), met Vlaanderen het noordelijkste landsdeel van België, waar overwegend Nederlands wordt gesproken, en Frans Vlaanderen (Noord-Frankrijk), waar ooit Nederlands werd gesproken, maar waar de taal nu alleen bewaard is gebleven in de familie- en plaatsnamen.

De aanduiding ‘Nederlandse familienamen’ is breed bedoeld. Daaronder vallen de Nederlandse familienamen in en uit Nederland (ook Friese) en de Nederlandse of Vlaamse familienamen in België en Noord-Frankrijk (Frans Vlaanderen).

Ik dank iedereen die mij geholpen heeft bij het onderzoek en het schrijven. Voor opmerkingen en aanbevelingen houd ik mij aanbevolen. Ze zullen bij een herdruk van pas komen.

Voorschoten, 27 januari 2015

Jan M. Spendel

Nederlanders zitten en zaten overal

Nederlanders zijn reislustig. Overal in de wereld kom je ze tegen. Ze zijn op vakantie of wonen en werken tijdelijk elders. Anderen hebben zich definitief gevestigd, zijn ingeburgerd, hebben kinderen gekregen en een andere nationaliteit aangenomen. In het buitenland zoeken ze elkaar op in clubs en ze organiseren er feesten. Bekend voorbeeld is het Tulpenfestival in Canada. De Nederlanders en hun kinderen komen daar in boerenkiel bijeen en eten bitterballen, pannenkoeken en oliebollen. Ze zijn dan Nederlandser dan de Nederlander.

Begin **jaren vijftig** gingen veel jonge Nederlandse gezinnen hun geluk in Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika beproeven. Daar ons land - in de beleving van toen – met 10 miljoen mensen dichtbevolkt was en er moeilijk aan werk te komen was, viel toen meer dan ooit het woord ‘emigratie’.

Door deze emigratie werden vele gezinnen en families uiteengetrokken. Er waren gezinnen waarvan meerdere kinderen emigreerden. De leegte die achterbleef viel voor de overige familieleden niet altijd mee.

Al in de zeventiende eeuw bracht de handelsgeest (VOC, WIC) de Nederlanders in verre, exotische uithoeken van de wereld. Ze stichtten op vele strategische plekken handelsposten en knoopten goede betrekkingen aan met de bevolking en haar leiders. Ze leerden er de lokale gebruiken en ook de taal, waardoor ze meer gedaan konden krijgen. Later gingen de Nederlanders over tot de kolonisering van landen. Plantages werden opgericht en geëxploiteerd (Cultuurstelsel) om voor eigen gewin landbouwproducten te verbouwen ten dienste van het vaderland. En daar waar nodig werden slaven en later contractarbeiders onder dwang ingezet. De kolonies legden de Nederlanders geen windeieren: velen werden rijk. Bij het verloren gaan van de koloniale

gebieden keerden de meeste Nederlanders en hun nazaten terug of zochten andere bestemmingen, zoals de Verenigde Staten van Amerika of Australië. Sommigen van de koloniale nazaten werden paria's. Zonder hun slaven en in de steek gelaten door hun rijke landgenoten hadden ze geen geld om uit de voormalige kolonie weg te komen, dus bleven ze gedwongen achter in de maatschappij waarvan ze ondertussen deel uitmaakten. Dat overkwam de Dutch Burghers en de Basters in Namibië. Ricardo Orizio zegt het zo treffend in zijn boek *Vergeten blanke stammen*: 'Zonder geld voor de lange reis terug, hebben ze zich tot op heden toch kunnen handhaven. Verscholen in afgelegen heuvels en dalen leven deze 'vergeten blanke stammen' met de trotse mythen van hun koloniale voorouders.'

Steeds meer 55-plussers weg uit Nederland

Emigratie onder 55-plussers neemt gestaag toe. Van 6000 in 1995 naar 10.000 in 2005 en vervolgens naar 12.000 in 2010. Een op de tien emigranten is 55+. De meest populaire emigratielanden voor deze Nederlanders zijn Duitsland, België, Frankrijk, Spanje, Australië, Canada, de Verenigde Staten en Turkije. In de zuidelijke landen is vaak veel zon, de belasting gering en het prijspeil laag. Veelal nemen de vertrekkers hun vermogen, uitkering of staatspensioen mee en leven in het warme buitenland 'als God in Frankrijk'. Ze gaan het bekende zwitserlevegevoel achterna. In Turkije en Spanje zijn de resorts voor ouderen de laatste jaren als paddenstoelen uit de grond geschoten. Een nieuwe trend is het kopen van een appartement in Spanje, waarbij ook een beroep kan worden gedaan op zorg.

Nederland is een migratieland. Dat wordt vaak vergeten bij de huidige discussies over immigranten in ons land. Velen vertrokken uit ons land naar het buitenland om het economisch beter te krijgen voor zichzelf en hun kroost. Anderen vertrokken om godsdienstige redenen. Bestemmingen, zoals Amerika of Zuid-Afrika, lagen vaak ver weg, maar

ook dichtbij: Duitsland, Engeland, België of Frankrijk. De Franse president François Hollande stamt bijvoorbeeld af van protestantse Nederlandse voorouders, die in de zestiende eeuw de Nederlanden ontvluchtten om aan godsdienstvervolgingen en de bijbehorende massale slachtingen te ontkomen.

Sporen van Nederlandse aanwezigheid zijn te vinden in landen als Amerika (VS), Canada, Zuid-Afrika, Nederlands-Indië (het huidige Indonesië), Ceylon (het huidige Sri Lanka), Maleisië, Brazilië, Siberië, Argentinië, Ghana, Senegal, India, Bangladesh, Suriname en de Nederlandse Antillen.

Nederlandse familienamen werden in andere (verre) landen en culturen van vader op zoon doorgegeven. Door vermenging met lokale vrouwen verloren de nazaten van de Nederlanders veelal bij de derde generatie hun taal en cultuur. Ze gingen volledig op in hun nieuwe samenleving. Het enige wat Nederlands is gebleven, is hun achternaam.

Nieuwe Nederlandse namen ontstonden in onze koloniën uit relaties met slavinnen en inlandse vrouwen. Dat gebeurde wanneer de verwekker niet zijn eigen familienaam aan het kind gaf, maar een omkering of versleuteling daarvan. Dit om de band met het kind aan te geven.

Maar veruit de meeste nieuwe namen ontstonden bij Afrikaanse slaven of vrijgekomen slaven door adoptie van Nederlandse namen. Afrikaanse slaven met moeite uit te spreken namen kregen van hun meesters oer-Nederlandse voornamen. En bij hun vrijlating als slaaf zelfs een Nederlandse achternaam. De slaven uit Afrika leefden samen met de Nederlanders. Daardoor leerden ze hun taal spreken, maakten ze kennis met hun cultuur en kwamen ze in contact met het christendom. Dat ze dan een Nederlandse naam kregen en gebruikten, is goed verklaarbaar.

Door de afschaffing van de slavernij in juli 1863 ontstonden vele nieuwe Nederlandse familienamen. De motivering van de naamgeving was

daarbij uiteenlopend.

Nederlandse achternamen verdwenen door transformatie in een andere taal. De familienamen van Nederlanders werden in het ontvangende land (of samenleving) letterlijk vertaald of verbasterd door de tongval van de heersende taal. Vooral in landen waar Engels, Spaans of Portugees de voertaal was, gebeurde dat vaak.

Nederlanders gaven aan de door hen nieuw gestichte plaatsen oude vertrouwde Hollandse namen, zoals Holland, Nederland, Amsterdam, Groningen, Wageningen, Dordrecht, Drenthe, Zeeland, Vriesland, Overisel, Zutphen, Ermelo, Brooklyn (Breukelen), Flushing (Vlissingen), Hempstead (Heemstede), Harlem (Haarlem), Oranjefontein, Stellenbosch, Swellendam en Kaapstad.

De Nederlandse aanwezigheid is eveneens te vinden in Nederlandse woorden in buitenlandse talen, in de wetgeving van landen, in de gebouwen die zijn opgetrokken in Nederlandse stijl. Op vele plaatsen kom je afstammelingen van onze landgenoten tegen met achternamen die onvervalst Nederlands zijn, dan wel vervormd of aangepast aan de taal van het land. Het zijn de nazaten van geïmmigreerde Nederlanders. Ze zijn na enkele generaties volledig opgegaan in de heersende bevolking/cultuur. Nederlands spreken ze niet. Een enkeling heeft nog wel een voorwerp geërfd, zoals een oude statenbijbel, geschreven in een taal die ze niet kunnen lezen. Wat overbleef is trots op hun Nederlandse afkomst.

Zuid-Nederlanders

Vlamingen, Brabanders en Limburgers uit België met Nederlandse namen zijn ook buiten hun land te vinden. Ik trof hun familienamen - en die van hun nageslacht - aan in Congo, op de Canarische Eilanden (Vlaamse natie), de Azoren (Vlaamse eilanden), in Engeland, Schotland, Wales, Duitsland, Transsylvanië (Roemenië), Portugal (Vlaamse natie in Lissabon), Spanje, Guatemala, Mexico, Zuid-Afrika, Brazilië, Canada,

Australië, Argentinië, Israël en op vele andere plekken in de wereld. De Zuid-Nederlanders waren, evenals hun noordelijke taalgenoten, ondernemend en reislustig. Hun migratie- en koloniale geschiedenis zijn eveneens opgenomen in dit boek.

Nederduits: de oorspronkelijke naam voor het Nederlands

De oorspronkelijke naam van het Nederlands was het Nederduits. Deze benaming raakte echter eind twintigste eeuw in onbruik. Het Nederduits behoort tot de West-Germaanse dialecten en heeft nooit de Hoogduitse klankverschuiving ondergaan. Andere benamingen voor Nederduits zijn Plattdüütsch of kortweg Platt. Ook het Noord-Nedersaksisch en het Westfaals worden gerekend tot de dialecten van het Nederduits.

Dit Nederduits, dat door onze oosterburen werd gesproken, was een belangrijke tussenschakel met het Duitse achterland. Nederlandse immigranten in Noord-Duitsland en in de Nederlandse kolonie op het eiland Amagar bij Kopenhagen spraken Nederduits. Maar ook voor de doopsgezinde boeren (mennonieten) in Polen en later in de Oekraïne was het de voertaal.

Nederland heeft volgens Knottnerus tot in de negentiende eeuw deel uitgemaakt van een groter Noordwest-Europees taalgebied, waar het zich heel geleidelijk van heeft losgemaakt. In gebieden als Oost-Friesland, Lingen, Bentheim en Kleef sprak men tot in de negentiende eeuw Nederlands. Dat gold ook voor de Duitse steden Bremen en Friedrichstadt.

Knottnerus: “In de zestiende en zeventiende eeuw spraken Nederlandse gemeenschappen in Keulen, Frankfurt, Hamburg Dantzig, Gotenburg, Rijsel, Duinkerke en Londen hun eigen taal. Op het platteland in een breed gebied tussen Sleeswijk-Holstein via Westfalen en het Rijnland tot in de Eifel was het Nederlands als cultuurgoed toonaangevend. Zo ook langs de Weichsel, aan de Oostzeekust, in Brandenburg en in de